

ECE AYHAN'IN ŞİİRLERİNDE KAHRAMANLIK KONUSU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Hazim Mohammed Husseyin Hasan Al-Jubouri

BAĞDAT ÜNİVERSİTESİ

DİLLER FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

E-mail: hazim_m2001@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8104-2389>

A Study of Heroism in the Poetry of EceAyhan

University of Baghdad College of Languages

Turkish Language and Literature Department

Asst. Prof. Hazim Mohammed Hussein Hasan Al-Jubouri, Ph.D.

E-mail: hazim_m2001@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8104-2389>

دراسة حول موضوع البطولة في أشعار أجه أيهان

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة التركية

ÖZET

Ece Ayhan, modern Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olarak, şiirlerinde alışılmışın dışında temalar ve dil kullanımıyla öne çıkar. Onun şiirlerinde kahramanlık teması, geleneksel anlamıyla değil, çoğunlukla marjinal karakterler ve toplumsal normlara başkaldıran figürler üzerinden işlenir. Bu makalede, Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık kavramının nasıl yeniden tanımlandığı ve dönüştürüldüğü ele alınacaktır. Ayhan, kahramanlık temasını işlerken, tarihi ve mitolojik figürlerin yanında sıradan insanları da kahramanlaştırır. Şiirlerinde sıklıkla yer verdiği toplumsal dışlanmışlar, devrimciler, çocuklar ve hatta deliler, Ayhan'ın bakış açısında birer "kahraman" olarak sunulur. Onun kahramanları, epik anlatılarda olduğu gibi büyük savaşlar kazanan figürler değil, toplumun kıyısında yer alan, geleneksel değerlerle çatışan ve kendilerine özgü bir direniş sergileyen bireylerdir. Ayhan'ın dil ve imge kullanımı da bu kahramanlık anlayışına paralel olarak biçimlenir. Geleneksel şiir diline karşı getirdiği yenilikçi yaklaşımla, kahramanların sıradan yaşamlarının destansı bir dille ele alındığı gözlenir. Örneğin, şiirlerinde sıkça kullanılan "çocuk" ve "delilik" temaları, toplumsal normlara meydan okuyan ve bu nedenle bir tür kahramanlık gösteren karakterlerin simgeleri haline gelir. Bu yönüyle, Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, bir güç ve iktidar göstergesi olmaktan çok, toplumsal düzenin dışında kalma ve bireysel bir varoluş mücadelesi olarak tanımlanır. Bu makale, Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık temasını ele alarak, şairin geleneksel kahramanlık anlayışını nasıl dönüştürdüğünü ve şiirlerinde yeni bir kahraman tipi yarattığını inceleyecektir. **Anahtar Kelimeler:** Ece AYHAN, Şiir, Şair, Edebiyat, Türk Edebiyatı, Türk Dili, Şiirde Yorum, Edebi Üslup, Kahramanlık, Cenk, Cengaver, Yiğitlik, Cesaret, Cesur, Epik, Kahramanlık Şiirleri.

Abstract

EceAyhanis considered on the most famous modern Turkish poetry as he is distinguished by his untraditional subjects and language in his poems. He deals with the subject of heroism in most of his poems from different perspectives. He often depends on marginal characters in addition to characters that challenge the societal standards. This article aims at discussing how Ayhan redefined and transformed the subject of heroism in his poems. Ayhan works on glorifying heroism by depicting ordinary individuals alongside historical and legendary characters. In his poetry, there appear socially rejected characters, revolutionist, children, and also mad people who are introduced as heroes from his poetic perspective. Ayhan's heroes are not epical characters who achieve great triumph in war, but rather they are those who live on the margin of the society. They are faced by the

traditional values and show a unique resistance. Moreover, his use of language and poetical images is in the line with his concept of heroism. Through his creative use of traditional poetical language, one can notice that he bestows an epical aspect on the daily life of his heroes. For instance, there are symbols that appear in his poems like “a child” and “a mad person”. In this way, heroism in Ayhan’s poetry becomes not only a power or a display of authority, but rather an individual struggle for existence outside of the prevailing frame of societal system. This article aims at studying the subject of heroism in EceAyhan poetry by analyzing how this subject transformed from being a traditional concept and inventing a new type of heroes in his poems. **Keywords:** EceAyhan, poetry, the port, literature, Turkish literature, Turkish language, interpreting poetry, literary style, heroism, battles, knight, bravery, courage, epical, poetry of heroism

ملخص

يُعتبر أجه آيهان من أبرز أعلام الشعر التركي الحديث ، إذ يتميز باستخدامه غير التقليدي للمواضيع واللغة في قصائده . ويتناول مفهوم البطولة في أشعاره بطريقة مغايرة للمفهوم التقليدي ، حيث يعتمد غالباً على شخصيات هامشية وشخصيات تتحدى المعايير الاجتماعية . تهدف هذه المقالة إلى مناقشة كيفية إعادة تعريف وتحويل مفهوم البطولة في أشعار آيهان . يعمل آيهان على تمجيد البطولة من خلال تصويره لأفراد عاديين إلى جانب الشخصيات التاريخية والأسطورية . وتظهر في قصائده شخصيات منبذة اجتماعياً ، وثوريون ، وأطفال ، بل وحتى مجانين ، باعتبارهم “أبطالاً” في رؤيته الشعرية ، أبطال آيهان ليسوا مثل الشخصيات الملحمية التي تحقق إنتصارات عظيمة في الحروب ، بل هم أولئك الذين يعيشون على هامش المجتمع ، ويصطدمون بالقيم التقليدية ، ويظهرون مقاومة فريدة من نوعها . كما أن استخدامه للغة والصور الشعرية يتماشى مع مفهومه للبطولة. فمن خلال مقارنته المبتكرة للغة الشعرية التقليدية ، يلاحظ أنه يضيف طابعاً ملحماً على الحياة اليومية لأبطاله. على سبيل المثال ، غالباً ما تظهر في قصائده رموز مثل “الطفل” و”الجنون”، حيث يمثلان شخصيات تتحدى المعايير الاجتماعية ، وبالتالي يعبران عن نوع خاص من البطولة . وبهذا الشكل ، تصبح البطولة في شعر آيهان ليست قوة أو استعراضاً للسلطة ، بل نضالاً فردياً من أجل الوجود خارج إطار النظام الاجتماعي السائد . تهدف هذه المقالة إلى دراسة موضوع البطولة في أشعار إيجيه آيهان ، من خلال تحليل كيفية تحوله عن مفهوم البطولة التقليدي وابتكاره لنوع جديد من الأبطال في قصائده. **الكلمات المفتاحية:** أجه آيهان ، الشعر ، الشاعر ، الأدب ، الأدب التركي ، اللغة التركية ، تفسير الشعر ، الأسلوب الأدبي ، البطولة ، المعارك ، الفارس ، الشجاعة ، الجسارة ، الملحمي ، أشعار البطولة .

GİRİŞ

Ece AYHAN, Hayatı, Sanatı ve Eserleri:

Ece Ayhan (1931-2002), Türk edebiyatında modernist şiirin önemli temsilcilerinden biri olarak bilinir. Şiirlerinde oluşturduğu özgün dil ve marjinal karakterlerle, Türk şiirinin geleneksel yapısını sarsmış ve şiir sanatında köklü değişimlere öncülük etmiştir. Ayhan’ın yaşamı ve sanatının dönüm noktaları, onun şiir anlayışını ve dil kullanımını şekillendiren unsurlar arasında yer alır. (DEMİRALP, 2004: 219) Ece Ayhan, 10 Eylül 1931’de Muğla’nın Datça ilçesinde doğdu. Babası deniz subayıydı ve bu nedenle çocukluğu boyunca çeşitli şehirlerde yaşadı. Ayhan, özellikle İzmir ve İstanbul’da geçirdiği çocukluk yıllarından şiirlerine birçok iz taşır. İlköğrenimini İstanbul ve Manisa’da tamamladıktan sonra, ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi’nde sürdürdü. Bu dönemde edebiyata olan ilgisi yoğunlaştı ve Galatasaray Lisesi’ndeki edebiyat öğretmenlerinin teşvikiyle şiir yazmaya başladı. (AYHAN, 2012: 43) 1950’lerin başında, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kaydoldu. Bu dönem, onun entelektüel dünyasının şekillendiği ve sanat anlayışının temellerinin atıldığı yıllar olarak değerlendirilebilir. Üniversite eğitimi sırasında edebiyat dünyasıyla daha yakından tanıştı. 1959’da Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni bitiren Ayhan, devlet memuru olarak kısa bir süre görev yaptı. Ancak bu kariyer onun sanata olan ilgisini baskılamadı. Bu yıllar, Ayhan’ın şiirlerinde siyasi ve toplumsal temaların ağır basmaya başladığı bir dönemi işaret eder. (DEMİRALP, 2004: 2221-232) 1950’lerin sonlarına doğru, Ayhan’ın şiirleri dönemin edebiyat dergilerinde yayımlanmaya başladı. İlk şiirleri, özellikle 1959’da yayımlanan Pazar Postası dergisinde çıkmıştır. Bu şiirler, onun gelecekteki şiir anlayışının temellerini atmıştır. Ece Ayhan, bu dönemde hızla gelişen İkinci Yeni şiir akımının önemli temsilcilerinden biri haline geldi. İkinci Yeni, geleneksel Türk şiirine karşı çıkan, anlamı ikinci plana atan, dil ve imgede yenilik arayışında olan bir şiir akımıydı. Ayhan, diğer İkinci Yeni şairlerinden farklı olarak, toplumcu bir duruş sergiledi ve şiirlerinde siyasi eleştiriye geniş yer verdi. (TANZİMAT’TAN BUGÜNE EDEBİYATÇILAR ANSİKLOPEDİSİ, 2003: 345-346) 1965’te yayımlanan Kınar Hanımın Denizleri adlı ilk şiir kitabı, onun bu dönemdeki şiir anlayışını en iyi şekilde temsil eden eserlerinden biridir. Bu kitap, hem İkinci Yeni’nin şiirsel özelliklerini barındırır hem de Ece Ayhan’ın dildeki farklı üslubunu gözler önüne serer. Kitap, marjinal ve toplumun dışladığı figürleri merkezine alarak, Türk şiirinde yeni bir kahraman tipini tanıtır. Ece Ayhan’ın yaşamındaki bir diğer önemli dönüm noktası, 1974 yılında

beyin tümörü teşhisi konulmasıyla yaşandı. Bu sağlık sorunu, Ayhan'ı uzun bir süre boyunca hem fiziksel hem de zihinsel olarak etkiledi. 1974'te İsviçre'ye giderek burada ameliyat oldu ve tedavi gördü. Bu süreç, onun üretkenliğini bir süreliğine durdurdu. Ancak bu dönemde bile şiir yazmayı bırakmadı; şiirlerinde ölüm, hastalık ve acı temaları daha da derinleşti. 1970'lerin sonunda sağlığı kısmen düzelse de, Ayhan'ın sanatında bu yılların etkisi uzun süre hissedildi. (SOYSAL, 2003: 126) Bu dönemde yazdığı şiirler, daha karamsar ve varoluşsal bir içeriğe sahipti. Ortodoksluklar (1968) ve Devlet ve Tabiat (1973) adlı şiir kitapları, bu dönemde yayımlanan eserleri arasında yer alır. Bu kitaplar, onun dildeki yenilikçi tavrını sürdürdüğü, fakat tematik olarak daha yoğun ve derin bir hale geldiği dönemlerin ürünleridir. 1980'ler, Ece Ayhan'ın hem kişisel hem de sanatsal anlamda zor bir dönemi oldu. 1980 askeri darbesiyle birlikte Türkiye'de baskı rejimi yükselmiş ve bu durum Ayhan gibi siyasi duruşu olan sanatçıları doğrudan etkilemiştir. Sağlık sorunları nedeniyle İstanbul'dan ayrılan Ayhan, bu dönemde Çanakkale'nin Geyikli köyüne yerleşti ve burada inzivaya çekildi. (ÖZKARCI, 2018: 15) Bu dönemde yazdığı şiirlerde, devlet baskısı, sansür ve toplumsal bozulma gibi konulara sıkça değindi. Onun geç dönem şiirleri, yalnızca siyasi eleştiriler değil, aynı zamanda bireyin topluma yabancılaşması ve yalnızlık temalarını da derinlemesine işler. 1981'de yayımlanan Zambaklı Padişah ve 1985'te yayımlanan Yort Savul adlı kitapları, bu dönemin öne çıkan eserleri dır. (GEÇGEL, 2005: 17-22) 1990'ların sonlarına doğru, Ece Ayhan sağlığının giderek kötüleşmesi nedeniyle şiir üretiminde azalma yaşadı. 12 Temmuz 2002'de İstanbul'da hayatını kaybetti. Ece Ayhan, yalnızca İkinci Yeni şiir akımının bir temsilcisi olarak değil, aynı zamanda Türk şiirinde dil ve içerik bakımından devrim yaratan bir şair olarak hatırlanır. Şiirlerinde kahramanlaştırdığı marjinal karakterler, toplumun dışladığı bireyler ve çocuklar, onun dünya görüşünü ve sanat anlayışını en iyi yansıtan unsurları. (AYHAN, 1993: 39) Ece Ayhan'ın Türk edebiyatındaki önemi, yalnızca İkinci Yeni içinde bir şair olmasından ibaret değildir. O, geleneksel şiir diline karşı bir direniş sergilemiş ve bu anlamda devrimci bir şair olarak kabul edilmiştir. Şiirlerinde anlamın belirsizliğini, dilin sınırlarını zorlamayı ve toplumun dışladığı bireyleri kahramanlaştırmayı tercih etmiştir. Bu yönüyle, Ece Ayhan'ın şiiri, hem bireysel bir başkaldırının hem de toplumsal eleştirinin estetik bir biçimde sunulduğu metinler olarak değerlendirilmelidir. Onun şiir dünyasında, kahramanlık, sıradan insanlara ve toplumsal düzenin dışında kalan bireylere atfedilir. Şiirlerinde sıkça yer verdiği çocuklar, deliler, devrimciler ve dışlanmış figürler, toplumun göz ardı ettiği ama onun için birer kahraman olan kişilerdir. Ece Ayhan'ın şiirleri, dilde yarattığı devrimci üslupla ve marjinal karakterlere verdiği kahramanlık vasfıyla Türk şiirine yeni bir boyut kazandırmıştır. (ALKAN, 2002: 44) Ayhan'ın hayatı, şiirlerinde işlediği temalarla yakından ilişkilidir; toplumsal baskılara ve hastalıklara karşı gösterdiği direniş, onun hem kişisel hem de sanatsal duruşunu simgeler. Bu nedenle, Ece Ayhan, hem şiir dili hem de tematik derinliğiyle Türk edebiyatının en yenilikçi ve sıradışı şairlerinden biri olarak kabul edilir.

Eserleri: (TANZİMAT'TAN BUGÜNE EDEBİYATÇILAR ANSİKLOPEDİSİ, 2003: 347)

Şiir: 1959: Kınar Hanım'ın Denizleri

1965: Bakışsız Bir Kedi Kara

1968: Ortodoksluklar

1973: Devlet ve Tabiat

1977: Yort Savul (Toplu Şiirler)

1981: Zambaklı Padişah

1982: Çok Eski Adıyladır

1991: Çanakkaleli Melâhat'a İki El Mektup ya da Özel Bir Fuhuş Tarihi

1993: Sivil Şiirler

1993: Son Şiirler

1994: Bütün Yort Savul'lar!

1999: Bütün Yort Savul'lar! (Genişletilmiş)

Hikâye: 1947-1957: Seçilmiş Hikâyeler

1952-1957: Yenilik

1957-1973: Dost

Kahramanlık Kavramı Hakkında:

Şiirde kahramanlık teması, edebiyatın başlangıcından bu yana farklı kültürler ve dönemler boyunca işlenmiş evrensel bir konudur. Kahramanlık, genellikle bireylerin üstün cesaret, fedakarlık ve idealizmi yansıttıkları büyük eylemler ya da zor durumlarla ilişkilendirilir. Şiirlerde kahramanlık, bir yandan mitolojik, destansı ve tarihi karakterler aracılığıyla anlatılırken, diğer yandan sıradan bireylerin günlük yaşamlarında gösterdikleri kahramanlıklar da işlenir. Bu tema, toplumların değerlerini, ahlaki ideallerini ve kültürel miraslarını ifade etmede

önemli bir araç olmuştur. Kahramanlık temasının en belirgin olduğu şiir türü epik şiirdir. Epik şiir, genellikle ulusal veya mitolojik bir kahramanın olağanüstü başarılarını ve cesaret dolu eylemlerini anlatır. Epik şiirlerde kahramanlık, toplumun kahramandan beklediği cesaret, sadakat ve fedakarlık gibi değerleri yüceltir. Bu epik şiirlerde kahraman, genellikle toplumun savunucusu, koruyucusu ve adaletin sembolüdür. Kahramanların yüceltilmesi, bireysel cesaretin ötesinde, ulusal kimliğin ve toplumsal birliğin simgesi olarak da işlev görür. Epik şiirlerde geleneksel kahramanlık tanımları baskınken, modern şiirlerde kahramanlık teması çok daha farklı şekillerde ele alınmıştır. Modern şairler, kahramanlık kavramını sıradan insanların yaşamlarına taşımış, savaş meydanlarından çıkararak günlük yaşamın içine yerleştirmişlerdir. Özellikle 20. yüzyılda savaşlar, devrimler ve toplumsal değişimlerin damgasını vurduğu bir dünyada, kahramanlık artık sadece savaşçılar ve liderlerle sınırlı kalmamış, aksine toplumun dışladığı bireyler, direnişçiler ve marjinal figürler de kahraman olarak görülmeye başlamıştır. Örneğin, İkinci Yeni şiir akımının temsilcilerinden olan Türk şair Ece Ayhan, şiirlerinde kahramanlık temasını geleneksel anlamından uzaklaştırarak marjinal figürler üzerinden yeniden tanımlar. Onun şiirlerinde toplumun dışladığı çocuklar, deliler, isyancılar ve devrimciler kahramanlaştırılır. Bu bireyler, sıradan bir kahramanlık tanımı çerçevesinde değil, toplumsal normlara başkaldırdıkları, özgürlüklerini ve bireysel kimliklerini savundukları için kahraman olarak kabul edilir. Ayhan'ın bu yaklaşımı, modern şiirde kahramanlık temasının bireyin içsel dünyası ve toplumsal çatışmalar bağlamında yeniden ele alındığını gösterir. Benzer bir şekilde, Nazım Hikmet gibi şairler de kahramanlık temasını işleyen modern şairler arasında yer alır. Nazım Hikmet, şiirlerinde kahramanlığı savaşçılar veya mitolojik figürler aracılığıyla değil, işçiler, köylüler ve emekçiler gibi sıradan halkın mücadelesi üzerinden ele alır. Onun şiirlerinde kahraman, toplumsal adaletsizliğe karşı duran, emek mücadelesi veren ve halkın haklarını savunan kişilerdir. Nazım Hikmet'in Kurtuluş Savaşı Destanı gibi eserleri, hem tarihsel bir kahramanlık anlatısıdır hem de bu kahramanlığın halkın ortak mücadelesinden kaynaklandığını vurgular. Şiirde kahramanlık temasının bir diğer önemli boyutu, bireysel kahramanlık ile toplumsal kahramanlık arasındaki ilişkidir. Geleneksel kahramanlık anlatıları, genellikle bireyin topluma hizmet eden, onun değerlerini yücelten ve halkı için kendini feda eden karakterler üzerinde yoğunlaşır. Ancak modern şiirde bu ilişki daha karmaşık hale gelir. Kahraman artık sadece toplum için savaşan ya da fedakarlık yapan bir figür değildir; aynı zamanda kendi iç dünyasında çatışmalar yaşayan, toplumsal baskılara karşı bireysel bir direniş sergileyen bir figüre de dönüşebilir. Bu bağlamda, kahramanlık bazen içsel bir yolculuğun sembolü olabilir. Şairler, bireyin kendi içsel korkularıyla yüzleşmesini, hayatta karşılaştığı zorluklarla baş etmesini ve kendi benliğini keşfetme sürecini bir tür kahramanlık olarak ele alabilirler. Bu tür şiirlerde kahraman, toplumsal rollerden bağımsız olarak, bireysel bir varoluş mücadelesi içindedir. Özellikle modernist ve varoluşçu şiirlerde, bu bireysel kahramanlık anlayışı sıkça karşımıza çıkar. Kahramanlık teması, şiir tarihi boyunca sürekli olarak yeniden tanımlanmış ve farklı bağlamlarda ele alınmıştır. Epik şiirlerde ulusal kahramanların cesaret ve fedakarlıkları anlatılırken, modern şiirde kahramanlık kavramı çok daha bireysel, toplumsal ve sıradışı figürler üzerinden işlenir. Kahramanlık, sadece fiziksel gücün değil, aynı zamanda ahlaki cesaretin, bireysel direnişin ve toplumsal adalet mücadelesinin de simgesi haline gelmiştir. Sonuç olarak, kahramanlık temasının şiirde ele alınışı, toplumların kültürel ve tarihsel bağlamlarına göre değişiklik gösterir. Ancak her dönemde kahramanlık, insanın sınırlarını aşan, bireyin ya da toplumun büyük zorluklarla yüzleşmesini ve bu süreçte gösterdiği direnişi sembolize eden evrensel bir tema olarak varlığını sürdürmüştür.

Ece AYHAN'ın Şiirleri Hakkında:

Ece Ayhan, Türk şiirinde İkinci Yeni akımının en özgün şairlerinden biri olarak kabul edilir. Şiir anlayışı, temaları ve dil kullanımı açısından Türk şiirine getirdiği yeniliklerle dikkat çeker. Ayhan'ın şiirleri, toplumsal eleştiri, marjinal karakterler, tarihsel göndermeler ve metaforik anlatımlarla doludur. Onun şiirinde dil, geleneksel şiir estetiğinden koparak yeni bir anlam dünyası kurar. Ece Ayhan'ın şiir anlayışı, bireyin ve toplumun iç içe geçtiği, yerleşik değerlere karşı sorgulayıcı bir tavırla şekillenmiştir. Ece Ayhan'ın şiir anlayışı, Türk şiirinde genel kabul görmüş anlam ve biçim kalıplarını sorgulayan bir tavır üzerine kuruludur. Şiirlerinde klasik şiir formlarından uzaklaşarak, daha çok imgeye dayalı bir anlatım benimser. İkinci Yeni şiirinin karakteristik özelliklerinden olan soyutlama, anlamın belirsizliği ve dilin alışılmadık kullanımı, Ayhan'ın şiirlerinde yoğun bir şekilde bulunur. Ancak Ece Ayhan, diğer İkinci Yeni şairlerinden farklı olarak daha politik ve toplumsal bir içerik taşır. Onun şiirlerinde toplumsal eleştiri ve tarihsel referanslar büyük bir yer tutar. Ece Ayhan, "sivil şiir" olarak adlandırdığı bir anlayışla, şiirin yalnızca bireysel bir ifade aracı olmasından ziyade toplumsal ve tarihsel bir bilinç yaratması gerektiğini savunur. Sivil şiir, sıradan insanın, toplumun marjinalleşmiş kesimlerinin sesini duyurmayı amaçlar. Bu nedenle, Ece Ayhan'ın şiirlerinde toplumun dışına itilmiş, ezilmiş veya unutulmuş figürler kahramanlaştırılır. Ece Ayhan'ın dil anlayışı da oldukça özgündür. Şiirlerinde kullandığı

dil, alışılmış anlam kalıplarını kırar ve okuru sorgulamaya teşvik eder. Ayhan, "şiiir gerçekliğı" kavramını sıkça dile getirir ve şiiirin bir anlatı veya açıklama değıil, bağımsız bir gerçekliik inşa etmesini gerektiğini savunur. Bu nedenle, onun şiiirlerinde anlamı açıkça kavramak zor olabilir, çünkü Ayhan, bilinçli olarak dilin sınırlarını zorlayarak çok katmanlı bir anlam dünyası kurar. Ece Ayhan, Türk şiiirine damga vuran eserlerinde, bireysel ve toplumsal dertleri ele alırken, dildeki yenilikçi tavrını da sürdürür. Onun başlıca şiiir kitapları şunlardır: Kınar Hanımın Denizleri (1959): Ece Ayhan'ın ilk şiiir kitabı olan Kınar Hanımın Denizleri, şairin İkinci Yeni içindeki yerini sağlamlaştıran bir eserdir. Bu kitap, anlamın belirsiz olduğı, dilin sınırlarını zorladığı ve alışılmadık imgelerle dolu bir yapıdadır. Kitapta, bireysel bir arayışın izleri görölse de, toplumsal eleştiri ve tarihsel göndermeler de mevcuttur. Ayhan, bu eserinde sıklıkla İstanbul'un tarihine, mekânlarına ve geçmişte yaşamış kişilere göndermeler yapar. Bakışsız Bir Kedi Kara (1965): Bu eser, Ayhan'ın şiiirinde karanlık ve gizemli temaların ön plana çıktığı bir dönemin ürünüdür. Şiiirlerinde delilik, çocukluk, toplum dışına itilmiş bireyler ve tarihsel kişilikler üzerinden derin bir eleştiri sunar. Bakışsız Bir Kedi Kara, Ayhan'ın dildeki deneysel arayışlarını daha da ileriye taşıdığı ve anlamı ikinci plana attığı bir kitaptır. Eser, İkinci Yeni şiiirinin radikal örneklerinden biri olarak kabul edilir. Ortodoksluklar (1968): Ortodoksluklar, Ece Ayhan'ın toplumsal eleştiriye derinlemesine işlediğı bir eserdir. Kitap, devlet, iktidar, baskı ve toplumsal düzen üzerine yoğunlaşır. Ece Ayhan'ın devlet ve birey arasındaki ilişkiye yönelik eleştirileri, şiiirlerinde alegorik bir dille anlatılır. Bu kitap, Ayhan'ın şiiir anlayışında daha keskin ve eleştirel bir çizgiye yöneldiğı bir dönemi temsil eder. Devlet ve Tabiat (1973): Bu eser, Ece Ayhan'ın en önemli şiiir kitaplarından biri olarak kabul edilir. Kitapta devletin birey üzerindeki baskısı ve toplumsal düzenin dayatmaları sert bir dille eleştirilir. Aynı zamanda, doğa ve insan arasındaki ilişkiyi irdeleyen şiiirler de yer alır. Ayhan, bu kitabında şiiirsel imgelerini ve metaforlarını genişleterek, hem bireysel hem de toplumsal kahramanlıkları sorgular. Devlet ve Tabiat, Ece Ayhan'ın şiiirsel dünyasında önemli bir dönüm noktasıdır. Zambaklı Padişah (1981): Ece Ayhan, bu eserinde tarihsel ve mitolojik göndermeleri daha yoğun bir şekilde kullanır. Osmanlı tarihi, İstanbul'un mekânları ve eski zamanların figürleri, bu eserin temel temalarını oluşturur. Ayhan, bu kitapta bireysel kahramanlık yerine toplumsal mücadelelere ve tarihsel olaylara yönelir. Eser, Ayhan'ın şiiirlerinde derinlemesine bir tarihsel perspektif sunduğı örneklerden biridir. Marjinal Figürler ve Toplum Eleştirisi: Ece Ayhan, şiiirlerinde sıklıkla toplumun dışına itilmiş bireyleri ele alır. Çocuklar, deliler, devrimciler ve toplumsal düzenin dışında kalan figürler, onun şiiirlerinde kahramanlaşır. Bu karakterler aracılığıyla Ayhan, toplumsal normlara, devlete ve iktidara karşı eleştirel bir dil kullanır. Onun şiiirlerinde devlet, bireyi baskılayan ve toplumun marjinalleşmiş kesimlerini dışlayan bir mekanizma olarak resmedilir. Tarihsel Göndermeler ve Mitoloji: Ece Ayhan, şiiirlerinde sık sık tarihsel ve mitolojik göndermeler yapar. Osmanlı tarihi, Bizans dönemi, eski İstanbul ve tarihsel figürler, onun şiiirlerinde önemli bir yer tutar. Bu tarihsel göndermeler, Ece Ayhan'ın toplumsal eleştirisini derinleştirir ve şiiirlerinde tarihsel bilincin bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Dil ve Anlamın Yeniden İnşası: Ece Ayhan'ın şiiir dili, alışılmışın dışında bir yapıya sahiptir. Anlamın belirsizliğı, soyut imgeler ve yoğun metafor kullanımı, onun şiiirlerinin temel özelliklerindendir. Ece Ayhan, şiiiri bir "gerçekliik" olarak tanımlar ve dilin sınırlarını zorlayarak, okuru anlamı yeniden inşa etmeye zorlar. Ece Ayhan, Türk şiiirinde geleneksel anlayışlara karşı çıkan, özgün bir dil ve üslup geliştiren, politik ve toplumsal eleştiriye şiiirine dahil eden yenilikçi bir şairdir. Onun şiiirlerinde, birey ve toplum arasındaki çatışmalar, marjinal figürlerin kahramanlaştırılması ve tarihsel bilincin derinlemesine işlenmesi önemli yer tutar. Ece Ayhan'ın şiiir anlayışı, yalnızca İkinci Yeni şiiirinin bir parçası olmakla kalmamış, Türk edebiyatında kalıcı izler bırakmış, özgün bir şiiir dili yaratmıştır.

Ece Ayhan'ın Şiiirlerinde Kahramanlık KONUSU ÜZERİNE BİR İNCELEME :

Bu makalede, Ece Ayhan'ın şiiirlerinde kahramanlık kavramı, toplumsal bağlamı ve onun şiiirsel evrenindeki işlevi üzerinden incelenecektir. Ece Ayhan, İkinci Yeni şiiirinin en özgün ve sıradışı şairlerinden biri olarak, Türk edebiyatında derin izler bırakmıştır. Onun şiiirlerinde yer alan imgeler, kavramlar ve dil kullanımı, şiiir anlayışını şekillendiren unsurlar arasında öne çıkarken, kahramanlık teması da dikkat çeken konular arasında yer alır. Ancak Ece Ayhan'ın kahramanlık anlayışı, geleneksel epik kahramanlık tanımından oldukça farklıdır. Onun şiiirlerinde kahramanlar, toplumsal normlara ve düzene karşı duran, dışlanmış, marjinal bireylerdir. Örneğin Ece Ayhan, KAMBIYO isimli şiiirinde bu hususa ilişkin şu ifadelerle yer vermektedir:

"... Belki bir gün belki eve dönmekten
utanıyorum gölgesiz bomboş yenilmiş bir takım gibi
belki bir gün belki
küstahça şapkasız ters çevrilmiş eldivenlerle
pabuçlarımı sürüyerek ılık çalarak kapıda

Bu gece de sen döv beni
kambiyo öylesine çoktan kapanmış ki
neredeysen açılacak
belediye saati koşu koşuyor cebimde
(AYHAN, 2015: 36)

Ece Ayhan'ın Şiirinde Kahramanlık Kavramı

Kahraman kavramı Türkçe Sözlük'te Yiğit ve bahadır anlamlarına gelmekle beraber aynı zamanda bir olayda ya da roman, hikâye ve tiyatro gibi edebiyat türlerinde en önemli kişi anlamlarına gelmektedir. (TÜRKÇE SÖZLÜK, 2023: 171) Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, geleneksel epik şiirdeki gibi büyük savaşçılar ya da tarihsel figürlerle değil, daha çok sıradan bireylerle ilişkilidir. Şairin dünyasında kahramanlar, topluma karşı duran, sistemle uyuşmayan ve aykırı davranan kişilerdir. Ece Ayhan'ın şiirinde, bu aykırılık bir kahramanlık biçimi olarak resmedilir. Örneğin, "Bakışsız Bir Kedi Kara" adlı eserinde yer alan karakterler, toplumun dışına itilmiş, unutulmuş ya da göz ardı edilmiş bireylerdir. Bu karakterlerin topluma karşı duruşları ve kendi varoluşlarını sorgulayan tutumları, onları birer modern kahraman yapar. Bu hususa ilişkin Ece Ayhan, ARAPLARIN AT KOŞTURMALARI isimli muhteşem şiirinde şu ifadelerle yer vermekle kahramanlık tanımı yapmıştır:

“...
Açıl Doğu açıl! Açıl dağarcığım
Açıl Arapların at koşturmaları açıl!
Davulun eski arkadaşıyla başlıyoruz
Yakışırlığını yitirmeyen
Ve bacadan giren bir adamın kara gece
Ya öldürdüğünü ya öldürüldüğünü de bilerek
Bismillah tû Hafız Post
İnsanoğlu babasıdır
“Bir dahaki gelişte dünyaya, nehir yollarından döneceğiz”
(AYHAN, 2015: 119)

Bu şiirlerde kahramanlık, sadece fiziksel güç ya da büyük fedakarlıklarla değil, daha çok bireyin varoluşsal mücadelesiyle ilişkilidir. Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, bireyin kendini bulma süreciyle iç içedir. Bireyin topluma, devlete, hatta kimi zaman kendine karşı verdiği mücadele, onun kahramanlık tanımını şekillendirir. Dolayısıyla, Ece Ayhan'ın şiirinde kahramanlık kavramı, modern dünyadaki bireyin yalnızlığını, içsel çatışmalarını ve toplumla olan uyumsuzluğunu yansıtan bir unsur olarak karşımıza çıkar. Nitekim GİZLİ YAHUDİ adlı şiirinde Ece Ayhan, şu ifadelerle yer vermektedir:

“...
Gözkapaksız, şeytandan biri, çekiyor tramvay paramı benim.
Arada sırada böylecik kente inip uzun üzüldüğüm ve sarsıldığım olur.
Otelde, onun (Ceset'im) yatağında yatarım.
Saçlarının kapkara öyle uzadığı zamanlarda,
dirimin ondan esirgediği ve
benim ona vermeye çalıştığım şey neydi acaba? diyesidir kurarım
...”
(AYHAN, 2015: 62)

Toplumsal Bağlamda Kahramanlık

Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, aynı zamanda bir toplumsal eleştiriyi de içerir. Şair, şiirlerinde kahramanlarını genellikle toplumun marjinal kesimlerinden seçer. Bu durum, onun şiirlerinde kahramanlık kavramının sıradan ve toplum tarafından dışlanmış bireylerle ilişkilendirilmesine yol açar.

Örneğin, "Ortodoksluklar" adlı eserinde kahramanlar, toplumun normlarını ve ahlak kurallarını reddeden bireylerdir. Onlar, toplumun öngördüğü yasalara ve kurallara karşı çıkarak birer modern kahraman haline gelirler. Bahsi geçen meydan okuma ile ilgili bir şiirinde Ece AYHAN, şu ifadelerle yer vermektedir:

“...
Duyduk ki, bir daha
Kuş getirmek sınıfa
İntihar olmuş cezası

Hal ve gidiş tüzüğünde
Biz kuşları tutmuyoruz ki
Kapıda koyveriyoruz
Dönüp onlar ceplerimize giriyorlar
N'apalım”

(AYHAN, 2015: 150)

Ece Ayhan'ın kahramanları, çoğunlukla sıradan insanlardır: fahişeler, dilenciler, deliler ya da toplumun "öteki" olarak tanımladığı figürler. Bu bireyler, toplumun merkezinde değil, kenarında yer alırlar. Ece Ayhan, bu marjinal figürleri şiirlerinde öne çıkararak, toplumun genel kabul gören ahlak anlayışını ve normlarını eleştirir. Şairin şiirinde kahramanlar, toplumun öngördüğü "kahraman" figüründen tamamen farklıdır. Onlar, toplumun dışladığı ya da unuttuğu bireylerdir. Ancak bu bireyler, varoluşları ve dirençleriyle birer kahraman haline gelirler. Ece Ayhan'ın kahramanlık anlayışı, bu yönüyle modern dünyanın bireycilik ve toplumsal yabancılaşma temalarını işler. Örneğin ZAMBAKLI PADİŞAH adlı epik şiirinde Ece Ayhan şu ifadelerle yer vermiştir:

“...
Ne zaman elleri zambaklı padişah olursam
Sana uzun heceli bir kent vereceğim
Girilince kapıları yitecek ve boş!
Azizim, güzel atlar güzel şiirler gibidirler
Öldükten sonra da tersine yarışılar, vesselam
... “

(AYHAN, 2015: 141)

Ece Ayhan'ın Kahramanlık Anlayışının Şiirsel Evrenindeki Yeri

Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, sadece toplumsal bir eleştiri aracı değil, aynı zamanda şairin dil ve üslup anlayışıyla da ilişkilidir. Şair, sıradan bireyleri kahramanlaştırırken, dilde de bir devrim yaratır. Onun şiirlerinde dil, geleneksel anlam ve kalıplardan uzaklaşır, yer yer anlaşılması zor ve karmaşık bir yapı kazanır. Bu, Ece Ayhan'ın şiirsel evreninde kahramanlık kavramını daha da derinleştirir. Şair, dilin sınırlarını zorlayarak, okuyucuyu düşünmeye ve anlamı sorgulamaya teşvik eder. Örneğin şiirinin bir kısmında Ece Ayhan şu ifadeleri kullanır:

“...
Yatıştırır kaygılarını.
Verebilmiştir ürperişlerine biçim.
Her Todorî kişi, alacaktır adını Paşa Karatodori
... “

(AYHAN, 2015: 99)

Ece Ayhan'ın kahramanları, dilde olduğu gibi, anlamda da sıradışıdır. Onlar, alışıldık kahraman figürlerinden farklı olarak, şiirin anlam dünyasında sürekli bir dönüşüm halindedirler. Bu figürler, hem toplumsal hem de bireysel olarak sürekli bir arayış içindedirler. Bu arayış, şairin şiirlerinde kahramanlık temasını şekillendirir. Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, bireyin kendini bulma, topluma ve dünyaya karşı durma sürecinde oluşan bir kavramdır. Ece Ayhan'ın şiirlerinde kahramanlık, geleneksel epik şiirlerde olduğu gibi büyük, yüce ve toplum tarafından onaylanan kahramanlarla değil, toplumun dışladığı ve unutulmuş bireylerle ilişkilidir. Şair, bu figürleri şiirlerinde öne çıkararak, modern dünyadaki bireyin yalnızlığına, yabancılaşmasına ve topluma karşı verdiği mücadeleye dikkat çeker. Ece Ayhan'ın kahramanları, sıradan bireylerdir, ancak bu bireylerin varoluşsal mücadeleleri ve topluma karşı duruşları, onları birer modern kahraman haline getirir. Örneğin ORTODOKSLUKLAR isimli uzun şiirinin dokuzuncu bölümünde Ece Ayhan, bahsi geçen meseleye yönelik şu ifadeleri kullanır:

“...
Kardeşlerinin uçuşuna
kanat uyduramıyordu bir rahibe kuşu.
Üzgüye çalan bir pusluluk.
Kıvançlı majörden bir tını duyuluyor.
Gregoryus çeşitlemeleri,
koyu bir tablatıra yazısıyla.
Bir ırmağa ulaştıklarında,

günlerce kıyıda duracaktır.

Kendini tutamıyordu, hem dul hem çocuk

...”

(AYHAN, 2015: 84)

Sonuç olarak, Ece Ayhan’ın şiirlerinde kahramanlık kavramı, bireyin kendini bulma süreciyle, topluma karşı verdiği mücadeleyle ve şiirsel anlam arayışıyla iç içe geçmiştir. Bu şiirlerde kahramanlar, toplumun öngördüğü ve onayladığı figürler değil, toplumun dışında yer alan, marjinal ve sıradışı bireylerdir. Bu yönüyle Ece Ayhan’ın kahramanlık anlayışı, modern dünyanın bireysel ve toplumsal sorunlarına ışık tutan, derin ve düşündürücü bir temadır.

SONUÇ

Ece Ayhan’ın şiirlerinde kahramanlık teması, geleneksel anlamından oldukça farklı bir bağlamda ele alınmaktadır. Kahramanlık, Ayhan’ın şiir dünyasında, yalnızca fiziksel güç veya zaferle değil; aksine, toplumun dışladığı, unuttuğu veya ötekileştirdiği bireylerin sessiz ve görünmez mücadelesiyle ilişkilendirilir. Şairin eserlerinde, kahramanlar çoğu zaman marjinal, sıradışı ya da sistemin kenarına itilmiş figürler olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, Ayhan’ın kahramanları epik anlatıların güçlü savaşçıları ya da toplum tarafından övülen liderleri değil, aksine hayatın kıyısında yaşayan, varoluş mücadelesi veren, kendi değerlerini savunan kişilerdir. Ayhan, modern insanın kahramanlık anlayışını sorgularken, bu kişilerin içsel dünyalarındaki direnişlerini ve hayatta kalma çabalarını ön plana çıkarır. Bu kahramanlar, bireysel anlamda yaşadıkları travmalara ve toplumsal baskılara karşı durarak bir tür “sessiz kahramanlık” sergilerler. Şairin dilinde kahramanlık, hem bireysel bir başkaldırı hem de toplumsal normlara karşı koymanın bir biçimi olarak şekillenir. Ayhan, bu kahramanları sıklıkla tarihsel ve mitolojik figürlerle bir arada kullanarak onların mücadelesini daha evrensel bir zemine taşır. Kahramanlık kavramı böylece bireysel ve toplumsal boyutlarda yeniden tanımlanarak, geleneksel anlatıların dışına çıkartılır. Ece Ayhan’ın şiirlerinde, kahramanlık aynı zamanda bir direnişin simgesidir. Ancak bu direniş, büyük zaferlerle sonuçlanan bir mücadele değil; kayıplarla, acılarla ve içsel sorgulamalarla dolu bir yolculuktur. Şiirlerinde sıkça rastlanan yeraltı dünyası, karanlık imgeler ve toplumsal bozulmuşluk, bu kahramanların yaşadığı dünyanın zorluklarını simgeler. Bu zorluklara rağmen, Ayhan’ın kahramanları, kimliklerinden ve benliklerinden ödün vermeden var olma savaşlarını sürdürürler. Sonuç olarak, Ece Ayhan’ın şiirlerinde kahramanlık, geleneksel anlamda bir yüceltilme ya da ulusal bir destan yazma biçiminde değil, aksine bireysel direnişin, başkaldırının ve varoluşsal mücadelenin bir ifadesi olarak kendini gösterir. Bu şiirlerde kahramanlar, toplumsal değerlerle uyuşmayan, marjinal karakterler olsa da, onların hikayeleri şairin gözünde birer kahramanlık destanı olarak kabul edilir. Ece Ayhan, kahramanlık kavramını yeniden tanımlarken, bireyin kendi içinde verdiği mücadeleye vurgu yaparak, şiirlerinde çok katmanlı ve derin bir kahramanlık anlayışı inşa eder.

Kaynakça:

- 1- AYHAN Ece, Bütün Yort Savul’lar!, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015.
- 2- AYHAN Ece, Ece Ayhan Çağlar Anlatıyor, Ankara 2012.
- 3- AYHAN ECE, Şiirin Bir Altın Çağı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.
- 4- DEMİRALP Oğuz, “Yaklaşık Olarak Ece Ayhan Şiiri”, Mor Külhani / Ece Ayhan Şiiri, (Hazırlayan: Orhan Kahyaoğlu) Dharma Yayınları, İstanbul 2004.
- 5- ERDOĞAN Alkan, "Ece Ayhan ve Şiiri". Varlık Dergisi (1140). İstanbul 2002.
- 6- GEÇGEL Hulusi, “Çanakkaleli Bir Şair: Ece Ayhan ve Şiiri”, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Çanakkale 2005.
- 7- ÖZKARCI Ali, Ece Ayhan, Edebî Şeyler Yayınları, İstanbul 2018.
- 8- SOYSAL Ahmet, A’dan Z’ye Ece Ayhan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- 9- TANZİMAT’TAN BUGÜNE EDEBİYATÇILAR ANSİKLOPEDİSİ, Yapı Kredi Yayınları, cilt: 1, İstanbul 2003.
- 10- TÜRKÇE SÖZLÜK, D Kitap Yayınevi, İstanbul 2023.